

Białoruska gospodarka — cud gospodarczy, którego nie ma

Wstęp

Celem tego artykułu jest analiza sytuacji ekonomiczno-społecznej na Białorusi, jak również ukazanie funkcjonowania systemu politycznego i wskazanie możliwych kierunków rozwoju tego kraju. Największym problemem jest panujący na Białorusi reżim Łukaszenki, który połączony z propagandą utrudnia przeprowadzanie jakichkolwiek reform mających na celu poprawę sytuacji w tamtym regionie. Do zrozumienia sytuacji konieczna jest analiza historyczna zmian zachodzących na Białorusi.

1. Zarys historii transformacji systemu politycznego

W historii Białorusi wyróżnia się kilka etapów składających się na proces przemian:

- 1) lata 1989–1991 — liberalizacja systemu radzieckiego;
- 2) lata 1991–1994 — republika parlamentarna;
- 3) lata 1994–2004 — republika prezydencka;
- 4) od 2004 roku — odwrót od demokracji.

Pierwszy etap miał miejsce w okresie pierestrojki. Momentem wyznaczającym jego początek był rok 1989, kiedy powstał Białoruski Front Ludowy (BFL). Nie odgrywał on wprawdzie większej roli w polityce, ale była to wreszcie opcja demokratyczna. Procesy liberalizacyjne postępowały bardzo wolno. Zmiany następowały z dużym opóźnieniem w porównaniu z innymi poradzieckimi państwami. Jednak Rada Najwyższa uchwaliła Deklarację suwerenności państwowej i 27 lipca 1990 roku znowelizowała konstytucję radziecką.

Po nieudanym puczu moskiewskim Białoruś proklamowała niepodległość. Nie stworzono jednak żadnej formalnej instytucji (partii), która miałaby reprezentować interesy nomenklatury. W tym okresie zaczęła się dopiero tworzyć scena polityczna. Jako republika parlamentarna Białoruś miała dobre warunki do kształto-

wania się pluralizmu i dobrej rywalizacji. Postanowiono jednak wprowadzić instytucję prezydenta i faktycznie zrównoważyć władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Na mocy konstytucji, uchwalonej 15 marca 1994 roku, Białoruś stała się republiką prezydencko-parlamentarną.

W prezydenckich wyborach przeprowadzonych w 1994 roku wygrał niespodziewanie Aleksander Łukaszenka, który był urzędnikiem niższego stopnia. Prezydent zaczął dążyć do koncentracji całej władzy w swoich rękach. Z pomocą Federacji Rosyjskiej wprowadził, z pominięciem prawa, projekt nowelizacji konstytucji. Zakładał on nadanie głowie państwa wielu kompetencji kreacyjnych oraz możliwość wydawania dekretów z mocą ustawy. Dzięki temu prezydent miał zapewnioną dominującą pozycję w systemie organów władzy. Te wydarzenia zapoczątkowały proces zwijania reform demokratycznych¹.

Ostatecznym odwrotem od demokracji była reakcja Łukaszenki na „kolorowe rewolucje” z lat 2003–2004. Bojąc się wybuchu podobnej na Białorusi, zniósł na okres dwóch kolejnych kadencji ograniczenie sprawowania przez jedną osobę funkcji prezydenta. Zmiana ta została dokonana na podstawie referendum połączonego z wyborami do parlamentu, gdzie dostali się w większości ludzie zależni od prezydenta². W 2006 roku Łukaszenka po raz trzeci wygrał wybory, jednak opinia publiczna uznała, że wyniki zostały sfałszowane. Była to odpowiedź na manifestacje opozycji, które zostały brutalnie stłumione. To prewencyjne i ostrzegawcze działanie miało wzbudzić strach społeczeństwa przed aparatem państwowym. Również wyborów z 2008 roku nie należy uznawać za demokratyczne, jedynie siedmiu przedstawicieli opozycji trafiło do parlamentu. Reżim Łukaszenki przejął całkowitą władzę w państwie³.

2. Sytuacja ekonomiczna

Z chwilą dojścia Łukaszenki do władzy przerwany został proces przeprowadzania szczytkowych reform gospodarczych, zainicjowany na początku lat 90. XX wieku. Pod względem strukturalnym jest to nadal gospodarka typu radzieckiego. Dowodzą tego takie elementy, jak brak struktur rynkowych, wolnego rynku siły roboczej oraz ogólna regulacja cen. Występuje państwowa własność środków produkcji, a państwo odgrywa główną rolę w rozdziale tych zasobów. Polity-

¹ W. Baluk, *Transformacja systemu politycznego Ukrainy, Moldowy i Białorusi*, [w:] *Białoruś, Moldawia i Ukraina wobec wyzwań współczesnego świata*, red. T. Kapuśniak, K. Fedorowicz, M. Gołoś, Lublin 2009, s. 28–29.

² W. Baluk, *Próby kształtowania się systemu partyjnego*, [w:] *Europa Wschodnia: dekada transformacji*, red. B.J. Albin, Wrocław 2004, s. 95 nn.

³ W. Baluk, *Zmiany systemu politycznego na Białorusi*, [w:] *Białoruś, Moldawia i Ukraina...*, s. 30.

kę władz można określić jako populizm gospodarczy, gdyż nie zważają one na ryzyko wystąpienia inflacji oraz deficytu budżetowego⁴.

Oficjalne dane dotyczące białoruskiego rynku pracy wskazują, że bezrobocie kształtuje się w granicach 1–1,5%. Trzeba jednak na tę informację spojrzeć ze sporym dystansem z kilku powodów. Przede wszystkim ważna jest stosowana metodologia, ponieważ wprowadza ona w błąd opinię publiczną. Na Białorusi rejestruje się tylko część bezrobotnych, nie przeprowadza się badań socjologicznych, aby poznać dokładniej ich liczbę. W związku z tym przyjmuje się, że prawdziwe bezrobocie jest 3–4 razy wyższe od oficjalnego. Niektórzy uznają, że dochodzi nawet do 15%. Władze przyznają, że w kraju jest też 600–700 tys. osób nieaktywnych ekonomicznie. Ludzie ci nie pracują i nie są nigdzie zarejestrowani. Nie płacą podatków, jednak mają prawo do niektórych świadczeń socjalnych (na przykład gwarantowanej emerytury). Spośród formalnie zarejestrowanych 66 tys. bezrobotnych około połowa pobiera zasiłek wynoszący na Białorusi ok. 16 euro (przy średniej płacy ok. 220 euro). Aby mieć prawo do zasiłku, trzeba przepracować społecznie co najmniej dwa miesiące, na przykład zbierając kamienie w kolchozie. Niski zasiłek, stanowiący jedną czwartą minimum biologicznego, i dodatkowo konieczność podjęcia pracy sprawiają, że ludziom nie opłaca się rejestrować. Kolejnym rozwiązaniem sprawiającym, że oficjalne bezrobocie jest mniejsze, niż mogłoby się wydawać, jest wykreślanie z rejestru osób po trzech latach od wpisania⁵. Należy jeszcze zwrócić uwagę na problem ukrytego bezrobocia, który dotyka najczęściej kraje o ustroju socjalistycznym. Oznacza to stan, w którym obywatele mają pewne zatrudnienie, jednak te miejsca pracy są nieefektywne. Ta sama praca mogłaby być wykonywana przez mniejszą liczbę osób. Wpływa to na zafałszowanie wysokości realnej stopy bezrobocia⁶.

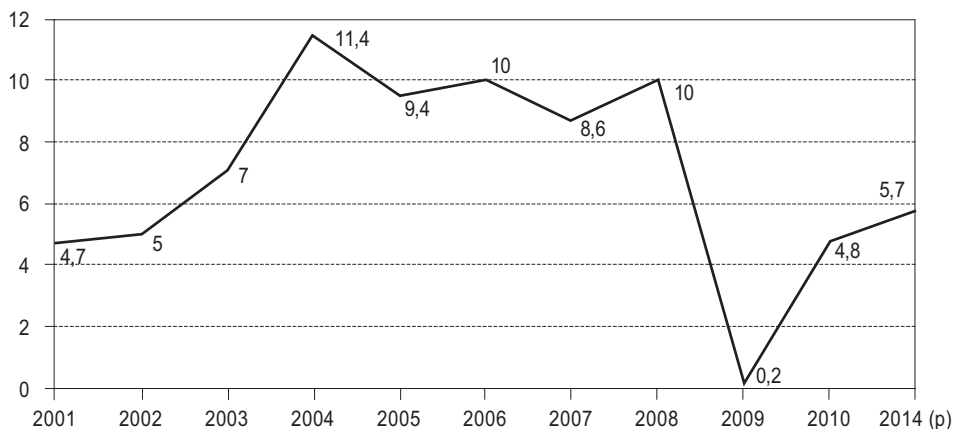
Od 2001 roku Białoruś notowała wysoki wzrost gospodarczy. Sytuacja zmieniła się dopiero w 2009 roku, kiedy Europę i świat ogarnął kryzys gospodarczy. Jednak prognozy na rok 2014 zakładają powrót do szybkiego wzrostu (por. wykres 1). Około 80% PKB Białorusi jest wytwarzane przez państwo, więc obywatele w potencjalnym wroście wcale nie muszą uczestniczyć.

Należy zaznaczyć, że wysoki wzrost gospodarczy jest równoważony przez bardzo wysoką inflację, która w 2009 roku wyniosła 12,9%, a w 2010 roku 7%. PKB *per capita* wyniósł w 2010 roku 13 400 dolarów i dało to Białorusi 88. pozycję wśród wszystkich krajów świata. Struktura gospodarki jest typowa dla państwa rozwijającego się, gdzie bardzo duża część PKB jest wytwarzana w sektorze przemysłowym i rolnictwie. Na Białorusi w 2010 roku kształtowało się to w następu-

⁴ B. Kuzawińska, W. Stanisławski, *Europejski wybór dla Białorusi*, [w:] *Białoruś w pogoni za Europą*, red. A. Komorowska, B. Kuzawińska, Warszawa 2004, s. 18.

⁵ Karta'97, www.charter97.org/en/news/2008/4/2/5390/ (dostęp: 30 listopada 2011), oraz PAP, www.wolnabialorus.pl/archiwum.php?nr=1562 (dostęp: 30 listopada 2011).

⁶ B. Leśniewski, M. Zieliński, *Bezrobocie: polityczne rękodzieło*, „Wprost” 2001, nr 8.

Wykres 1. Dynamika realnego PKB w latach 2001–2014 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie IMF, *World Economic Outlook: Crisis and Recovery*, [w:] *Białoruś, Mołdawia i Ukraina wobec wyzwań współczesnego świata*, red. T. Kapuśniak, K. Fedorowicz, M. Goloś, Lublin 2009, s. 42, oraz dane Ministerstwa Gospodarki.

jący sposób: rolnictwo — 9% PKB, przemysł — 42,9%, usługi — 48,1%. W ciągu 10 lat drastycznie zmniejszyła się liczba osób żyjących poniżej granicy ubóstwa — z 41,9% społeczeństwa (2000 rok) do 10% (2010 rok). W 2010 roku bilans handlowy państwa był niekorzystny, ponieważ wartość importowanych dóbr i usług była wyższa niż wartość tych eksportowanych. Wartość eksportu wyniosła 24,5 mld dolarów, a wartość importu była o ponad 5 mld wyższa. Eksportuje się głównie do Rosji (33,6%), stamtąd też pochodzi najwięcej importowanych towarów (56,42%). Dochód narodowy wynosił w 2005 roku 79,13 mld dolarów, 7700 dolarów na 1 mieszkańca⁷. Można wysnuć wnioski, że mimo wysokiego PKB sytuacja gospodarcza Białorusi jest trudna. Panuje wysoka inflacja, zarobki ludzi są niewielkie, a efektywność gospodarki jest na niskim poziomie. Widoczne jest bardzo duże uzależnienie od Rosji, koncentruje się tam zagraniczny obrót handlowy. Dodatkowo sytuację pogarsza polityczna zależność, która negatywnie wpływa na aspekty ekonomiczne. Pozytywnym zjawiskiem jest natomiast spadek liczby osób żyjących poniżej granicy ubóstwa.

Poniżej zaprezentowane są różne międzynarodowe rankingi z 2009 roku i wskazana jest pozycja, jaką zajmuje w nich Białoruś:

- wskaźnik wolności politycznej: Białoruś jest uznawana za państwo, które nie jest wolne, dostała maksymalną ilość punktów w siedmiopunktowej skali; dla porównania liczba punktów państw byłego ZSRR — Czechy (2,18), Estonia (1,93), Litwa (2,29), Mołdawia (5,07), Polska (2,25), Ukraina (4,39);

⁷ 2011 *World Fact Book of the United States Central Intelligence Agency*, www.theodora.com/wfbcurrent/belarus/belarus_economy.html (dostęp: 30 listopada 2011).

- wskaźnik wolności gospodarczej: Białoruś została zakwalifikowana do grupy państw o represjonowanej gospodarce i zajęła 150. miejsce (na 179); jeszcze niżej wśród państw byłego ZSRR był Uzbekistan (158. miejsce), Ukraina (162.) i Turkmenistan (171.);
- wskaźnik wolności prasy: na 195 krajów Białoruś została sklasyfikowana na 188. miejscu jako kraj, w którym nie ma wolności słowa;
- światowy wskaźnik pokoju: wśród 144 krajów zostały przeprowadzone badania, w których oceniano 23 cechy (na przykład poziom wydatków na zbrojenia czy poszanowanie praw człowieka); Białoruś zajęła w rankingu 98. miejsce;
- wskaźnik rozwoju społecznego: Białoruś jest zaliczana do najwyższej kategorii krajów rozwijających się, ma wartość wskaźnika 0,732 i zajmuje 68. miejsce na 182; bada się między innymi oczekiwania życiowe, edukację, PKB;
- indeks percepcji korupcji przyznaje Białorusi 2,5 pkt w 10-stopniowej skali; daje to Białorusi 127. miejsce na 178 i oznacza, że kraj jest wysoce skorumpowany;
- wskaźnik łatwości zakładania przedsiębiorstwa: na 183 kraje Białoruś zajęła 58. miejsce; bardzo łatwo jest zacząć własny biznes, ale trudno go potem prowadzić i płacić podatki⁸.

3. Sytuacja społeczna

Społeczeństwo na Białorusi musi znosić wiele dolegliwości związanych z ustrojem politycznym i realiami tamtejszej gospodarki. Bardzo dotkliwe są podwyżki cen (inflacja, o której wspominałem w drugiej części referatu) i obniżki pensji. Najszybciej drożeją produkty spożywcze i odzież. Systematycznie wrażliwają też ceny usług komunalnych oraz opłaty za gaz. Niezależni eksperci twierdzą, że reformy wprowadzane przez białoruskie władze są nieznaczące, zbyt małe w stosunku do potrzeb i nie odpowiadają europejskim standardom. Średnia pensja na Białorusi wynosi mniej niż 340 dolarów, dla porównania w Polsce jest to 1500 dolarów. W wielu zakładach obniża się pensje lub wysyła pracowników na urlopy. Zdaniem ekspertów wyjściem z trudnej sytuacji byłaby przynajmniej częściowa prywatyzacja przedsiębiorstw⁹.

Podstawowym miernikiem, który odzwierciedla stan zdrowia społeczeństwa, świadczy o jakości opieki zdrowotnej czy o warunkach życia społeczeństwa, jest średnia długość życia. Wielkość ta na Białorusi w pierwszych dziesięciu latach po rozpadzie ZSRR skróciła się z 71,3 do 68 lat oraz nieznacznie wzrosła (do 69,6)

⁸ Y. Kryvoi, *Where is Belarus in International Rankings?*, www.belarusdigest.com/2010/04/19/where-is-belarus-in-international-rankings (dostęp: 30 listopada 2011).

⁹ M. Jastrzębski, *Białoruś — podwyżki cen i obniżki pensji*, www.waluty.com.pl/a62975-iar_bialorus_podwyzki_cen_i_obnizki_pensji.html (dostęp: 30 listopada 2011).

w 2010 roku¹⁰. Taki wzrost śmiertelności spowodowany jest bardzo złą sytuacją i niewydolnością państwowego systemu opieki zdrowotnej. Powstanie i rozwijanie prywatnego lecznictwa jest utrudniane przez państwo. Z założenia bezpłatna opieka zdrowotna staje się płatna, gdyż ludzie muszą pokrywać dużą część kosztów leczenia. Państwo nie potrafi skutecznie finansować zabiegów, co odbija się na obywatelach, którzy muszą niejako podwójnie płacić za dane świadczenie medyczne. Najpierw w formie podatków, a potem w formie opłaty za konkretne świadczenie. Zaniechanie rozbudowy rynku ubezpieczeń zdrowotnych doprowadziło do chaotycznego rozwoju szarej strefy usług medycznych. Często jest to dublowanie oferty państwowej służby zdrowia. Brak jakichkolwiek działań będzie skutkował wzrostem śmiertelności populacji¹¹.

Poziom życia społeczeństwa można mierzyć między innymi przez ocenę struktury wydatków gospodarstw domowych. Istnieje zależność, według której jeśli rośnie realny poziom dochodów, następuje spadek udziału wydatków na żywność. Po 20 latach od upadku komunizmu Białorusini w 2008 roku nadal wydawali na żywność stosunkowo dużo, bo ponad 40% swoich dochodów. Wydatki na odzież są na drugim miejscu, po wydatkach na żywność. Z kolei wydatki na użytkowanie mieszkania i energię, na Białorusi subsydiowane przez państwo, podobnie jak to było w ZSRR, są wyraźnie niższe niż w krajach bardziej rozwiniętych¹².

Okolo 40–50% społeczeństwa Białorusi objęte jest pomocą społeczną. Pomoc ta jest jednak bardzo mała, średnia miesięczna zapomoga to 3 dolary, i rozmyta, obejmuje system różnych ulg (dla różnych zawodów i kategorii społecznych), emerytury, zapomogi oraz dotacje do towarów i usług. Potrzeby najbiedniejszych nie są więc zaspokajane. System emerytalny oparty jest na zasadzie solidarności społecznej. Renty i emerytury otrzymuje ok. 30% obywateli. Pochłaniają one 8% PKB, mimo dużego spłaszczenia. Koszty świadczeń ponoszą przedsiębiorstwa i pracownicy (36% sumy wynagrodzenia), co sprzyja rozwojowi szarej strefy. Stale wzrasta liczba niedochodowych firm, a to powoduje coraz większe problemy z wypłacaniem emerytur. Starzenie się społeczeństwa i niski wiek emerytalny (60 lat dla mężczyzn, 55 lat dla kobiet) będą jeszcze potęgowały to zjawisko. Jeśli obecny system wypłaty świadczeń jako uzupełnienia systemu wynagrodzeń lub rekompensaty niskiego poziomu życia utrzyma się, narastać będą niesprawiedliwości społeczne. Ponadto obniży się poziom życia emerytów, a w dalszej perspektywie może to doprowadzić do wzrostu napięć społecznych¹³.

Ponad 90% społeczeństwa mieszka w budynkach wybudowanych po II wojnie światowej; tylko niewielki odsetek ma domy jednorodzinne. Okolo 30% mieszka w blokach, a okolo 10% w domach komunalnych o bardzo niskim standardzie,

¹⁰ A. Olechnowicz, *Białoruś straciła pokolenie*, „Analiza For” 2010, nr 7.

¹¹ B. Kuzawińska, W. Stanisławski, *op. cit.*, s. 25–26.

¹² A. Olechnowicz, *op. cit.*

¹³ B. Kuzawińska, W. Stanisławski, *op. cit.*, s. 26–27.

często w barakach. Budynkami administruje specjalny państwowy pion, usługi komunalne są dotowane z budżetu państwa. Nie ma kontroli wysokości opłat, w chaotyczny sposób decydują o tym poszczególne agencje. Większość budynków jest w katastrofalnym stanie, co może doprowadzić do wielu wypadków. Środki, które miały być gromadzone na remonty kapitalne, znikają w budżecie. Brakuje także systemu kredytów mieszkaniowych¹⁴.

Stan wolności mediów na Białorusi jest krytyczny. Działa tam tylko 12 niezależnych gazet o tematyce społeczno-politycznej. Władze stosują wiele finansowych metod w celu pozbycia się niewygodnych dla nich redakcji. Presja ekonomiczna, jaką wywierają, sprawia, że wolne media nie mogą się utrzymać na rynku. Wprowadzono na przykład zakaz zamieszczania reklam przez przedsiębiorstwa państwowe w niepaństwowych mediach. Ponadto gazety prywatne są obciążone 5-procentowym podatkiem od dochodów z reklam i sprzedaży nakładów. Nie mogą też podnosić cen zgodnie ze stopą inflacji, obowiązuje sztywna regulacja cen przez państwo. Nie ma dotacji dla niepaństwowych mediów. Dziennikarze podlegają odpowiedzialności administracyjnej za wykonywanie swojego zawodu. Stosowane są też represje o charakterze karnym. Za zniesławienie prezydenta i urzędników państwowych można trafić do więzienia. Często wobec nieprzychylnych władzy redakcji stosowane są dotkliwe kary finansowe, których zapłata jest niemożliwa. Taka redakcja musi więc zostać zamknięta. Powszechny jest brak powoływania się na jakiegokolwiek przepisy prawne. Wolność słowa nie istnieje. Podobnie rzecz ma się z Internetem. Dostęp do niego jest limitowany, a służby przyglądają się temu, co dzieje się w sieci. Ruch w Internecie jest monitorowany poprzez procedurę certyfikacji, która polega na przekazaniu każdego modemu do zalegalizowania władzom. W odpowiednim dla państwa momencie mogą oni odciąć dostęp do sieci internautom lub wyłączyć działające strony. Są to najczęściej działania nieformalne, niesankcjonowane prawem¹⁵.

Na Białorusi, jako jedynym państwie europejskim, obowiązuje nadal kara śmierci. Jest to pole do wielu nadużyć ze względu na niedemokratyczne rządy. Amnesty International zwraca także uwagę na problem aresztowań za pokojowe korzystanie ze swoich praw. W więzieniach przebywają osoby, które trafiły tam z powodu swych poglądów politycznych, religii, płci, pochodzenia etnicznego. Można stać się więźniem sumienia, jeśli brało się udział w pokojowej manifestacji. Prawo dopuszcza wtedy 15-dniowy areszt bez postawienia w stan oskarżenia. Często słyhać o brutalnych pobiciach przez milicję. Zdarzają się zagadkowe zaginięcia opozycjonistów, a procesy sądowe toczą się w większości wypadków za zamkniętymi drzwiami. Również sytuacja w więzieniach odbiega od jakichkol-

¹⁴ *Ibidem*, s. 27–28.

¹⁵ S. Pulsza, *Sytuacja wolnych mediów na Białorusi*, oraz M. Musiał, *Wolność Internetu na Białorusi*, [w:] *Białoruś, czas zmian*, red. K. Kłysiński, R. Witka, Poznań 2003, s. 61–70.

wiek norm. Więźniowie są niedożywieni, nie otrzymują odpowiedniej opieki lekarskiej, przebywają w słabo ogrzewanych, przeludnionych celach. Ponadto dochodzi do fizycznego znęcania się strażników nad więźniami. Jak widać, prawa człowieka są na Białorusi łamane w sposób bezprecedensowy¹⁶.

4. Perspektywy rozwoju i integracji

Jeśli chodzi o opinie ekspertów na temat możliwości rozwoju i reform na Białorusi, to nastroje są umiarkowane. Z jednej strony zwracają oni uwagę, że przygotowanie Białorusi do reform jest lepsze niż Polski w podobnym okresie — w połowie lat 80. Białorusini mają większą wiedzę, ich nastawienie jest bardziej pragmatyczne i są uprzywilejowani tzw. późnym wchodzeniem w reformy. Mogą się uczyć na błędach innych i mają większą szansę na sukces. Ponadto politycy i eksperci są świadomi kosztów przeprowadzania reform socjalnych. Sprawą, która wzbudza dyskusje, jest wybór modelu kapitalizmu, jaki miałby funkcjonować w kraju. Bardzo ważne jest zdefiniowanie, jak w białoruskiej sytuacji gospodarczej i strukturze ekonomicznej wyglądałoby funkcjonowanie wielkich firm nierynkowych. Decydują one bowiem o dynamice gospodarki, w najwyższym zaś stopniu o dynamice eksportu. Grupy identyfikujące się z tymi podmiotami mogą albo reformy zablokować, albo je pobudzić. Z drugiej strony największą przeszkodę w reformowaniu kraju stanowi system totalitarny tam panujący. Społeczeństwo jest ciągle poddawane wrogiej i kłamliwej propagandzie. Państwowe media są głównym narzędziem tej polityki. Narzuca się ludziom stereotypy mające na celu zdyskredytowanie Zachodu, jego wartości i kultury. Postrzega się go jako wroga, a to stamtąd miałyby przyjść pomoc przy reformowaniu państwa; stamtąd też pochodziłyby wzorce, które mogłyby być implementowane na Białorusi. Te i inne stereotypy tkwią potem w głowach ludzi i ciężko w takiej sytuacji coś zacząć budować. Biorąc pod uwagę te dwa spojrzenia, są podstawy do umiarkowanie optymistycznego patrzenia w przyszłość¹⁷.

Rozważając położenie Białorusi między dwoma oddziałującymi na nią podmiotami, to jest Federacją Rosyjską a Unią Europejską, można wyciągnąć wiele wniosków. Przede wszystkim strona rosyjska będzie wykorzystywała pewne elementy nacisku w sferze gospodarczej, głównie energetycznej. Postępująca dominacja energetyczna, wobec braku spójnej polityki energetycznej Unii Europejskiej, oznaczać będzie coraz silniejsze panowanie Rosji na tym obszarze, także w politycznym aspekcie. Unia Europejska powinna zwiększać swoje oddziaływanie na terenie Białorusi przy jednoczesnym ograniczaniu wpływów Rosji. W maju

¹⁶ M. Lamperska, „Zaginiecia”, *więźniowie sumienia, brutalne traktowanie... łamanie praw człowieka na Białorusi*, [w:] *Białoruś, czas zmian...*, s. 89–93.

¹⁷ T. Żukowski, Ż. Litwinna, *Czy można zreformować Białoruś?*, [w:] *Białoruś w pogoni...*, s. 56–59.

2009 roku zainaugurowano inicjatywę Partnerstwa Wschodniego ogłoszoną przez Polskę i Szwecję. Stanowi ona szansę dla Unii Europejskiej na kształtowanie swojej polityki zewnętrznej nie tylko na zachodzie, ale również na wschodzie Europy. Skierowana jest do państw Europy Wschodniej (w tym do Białorusi) oraz do państw Kaukazu Południowego. Przy opracowywaniu tej strategii decydenci powinni mieć na uwadze, że dynamika przemian na Białorusi w zestawieniu z przemianami w Europie Środkowo-Wschodniej jest dużo słabsza. Położenie, obciążenie strukturami instytucjonalnymi odziedziczonymi po czasach radzieckich oraz słabość władzy wykonawczej i ustawodawczej to przyczyny, dla których czas wdrażania reform na Białorusi będzie dłuższy niż w innych krajach. Dodatkowo sytuację komplikuje panujący kryzys finansowy. Unia powinna zdecydować się na pomoc finansową i wsparcie wewnętrznych przemian na Białorusi, mimo nieprzychylnego systemu politycznego. Brak zdecydowania w tej kwestii może oznaczać, że Rosja, która już ingeruje w sprawy Białorusi, zwiększy jeszcze swoje wpływy poprzez udzielanie pożyczek oraz gwarancji finansowych. W dłuższej perspektywie istotne wydaje się, aby Unia oraz NATO były skłonne zaoferować Białorusi członkostwo w swoich strukturach, co w zdecydowany sposób osłabi wpływ Rosji na sytuację tego państwa¹⁸.

Zakończenie

Białoruś jest państwem, którego ustrój powoduje wiele problemów. Nierealne wydaje się, aby mógł powstać w tym kraju wolny rynek, jednak doświadczenia transformacji innych krajów dawnego bloku sowieckiego mogą być wykorzystane przez obywateli, jak również przez władze w Mińsku. Wszechobecna propaganda dezinformuje obywateli Białorusi i innych państw, w tym Unii Europejskiej. Głównym problemem pozostaje jednak uzależnienie gospodarcze od wielkiego sąsiada, Rosji. Stąd ważne jest, aby pomóc przełamać Białorusi impas oraz uniezależnić ją od wpływów rosyjskich.

Bibliografia

- Baluk W., *Próby kształtowania się systemu partyjnego*, [w:] *Europa Wschodnia: dekada transformacji*, red. B.J. Albin, W. Baluk, Wrocław 2004.
- Baluk W., *Transformacja systemu politycznego Ukrainy, Mołdowy i Białorusi*, [w:] *Białoruś, Mołdawia i Ukraina wobec wyzwań współczesnego świata*, red. T. Kapuśniak, K. Fedorowicz, M. Gołoś, Lublin 2009.
- Kapuśniak T., *Białoruś, Mołdawia i Ukraina między Federacją Rosyjską i Unią Europejską*, [w:] *Białoruś, Mołdawia i Ukraina wobec wyzwań współczesnego świata*, red. T. Kapuśniak, K. Fedorowicz, M. Gołoś, Lublin 2009.

¹⁸ T. Kapuśniak, *Białoruś, Mołdawia i Ukraina między Federacją Rosyjską i Unią Europejską*, [w:] *Białoruś, Mołdawia i Ukraina...*, s. 200–202.

- Kuzawińska B., Stanisławski W., *Europejski wybór dla Białorusi*, [w:] *Białoruś w pogoni za Europą*, red. A. Komorowska, B. Kuzawińska, Warszawa 2004.
- Lamperska M., „Zaginięcia”, *więźniowie sumienia, brutalne traktowanie... łamanie praw człowieka na Białorusi*, [w:] *Białoruś, czas zmian*, red. K. Kłyński, R. Witka, Poznań 2003.
- Leśniewski B.J., Zieliński M., *Bezrobocie: polityczne rękodzieło*, „Wprost” 2001, nr 8.
- Olechnowicz A., *Białoruś straciła pokolenie*, „Analiza For” 2010, nr 7.
- Musiał M., *Wolność Internetu na Białorusi*, [w:] *Białoruś, czas zmian*, red. K. Kłyński, R. Witka, Poznań 2003.
- Pulsza S., *Sytuacja wolnych mediów na Białorusi*, [w:] *Białoruś, czas zmian*, red. K. Kłyński, R. Witka, Poznań 2003.
- Żukowski T., Litwinna Ż., *Czy można zreformować Białoruś?*, [w:] *Białoruś w pogoni za Europą*, red. A. Komorowska, B. Kuzawińska, Warszawa 2004.

Zasoby internetowe

- 2011 World Fact Book of the United States Central Intelligence Agency, www.theodora.com/wfbcurrent/belarus/belarus_economy.html.
- Jastrzębski M., www.waluty.com.pl/a62975-iar_bialorus__podwyzki_cen_i_obnizki_pensji.html. Karta'97, www.charter97.org/en/news/2008/4/2/5390.
- Kryvoi Y., www.belarusdigest.com/2010/04/19/where-is-belarus-in-international-rankings.
- PAP, www.wolnabialorus.pl/archiwum.php?nr=1562.

Belarusian Economy — economic miracle which does not exist

Summary

This article presents economical and social situation in Belarus. Moreover, it includes description of political system functioning in the country as well as indicates possible directions of further development. It was necessary to analyze political changes occurring in this area in order to provide better understanding of the situation in that region. The biggest problems are political system, government's regime and economical dependence on Russia. For that reason it is important to help Belarus and make it independent on Russia. It is the only possibility to make it strong and free country, capable of international cooperation.